

АНАЛІТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ УПРАВЛІННЯ ДІЛОВОЮ АКТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

©2024 СЛАВУТА О. І., МАТВЄЄВА Н. М., ОГУРЦОВ М. М.

УДК 339:347.7

JEL: D81; F47; L81

Славута О. І., Матвєєва Н. М., Огурцов М. М. Аналітичний інструментарій управління діловою активністю підприємства в сучасних умовах

У статті досліджено аналітичний інструментарій управління діловою діяльністю підприємства в умовах сучасних викликів, зокрема військової агресії РФ проти України. Акцент зроблено на особливостях функціонування реального сектора економіки в кризових умовах, що характеризуються руйнуванням активів, дефіцитом кваліфікованої робочої сили, зростанням цін на ресурси та перебоями в енергопостачанні, що призвело до зниження індексу ділової активності, який у січні 2024 р. впав до 41,0 порівняно з 45,7 у грудні 2023 р. Теоретичні підходи до управління діловою активністю розглядаються через призму використання сучасного аналітичного інструментарію. Проаналізовано основні фактори, що впливають на ділову активність підприємств роздрібною торгівлі, включно з витратами обігу, товарообігом, сезонними коливаннями та структурою роздрібною товарообороту. Теоретичне підґрунтя дослідження підкріплене аналізом сучасних концепцій управління діловою активністю, що базуються на системному підході та інтеграції цифрових технологій. Особливу увагу приділено питанням моніторингу впливу зовнішніх і внутрішніх факторів та аналізу сезонності імпорту продукції. Роздрібною торгівлю визначено як одну з найбільш динамічних і стійких сфер української економіки, в якій функціонує 37% від загальної кількості суб'єктів господарювання. Охарактеризовано діяльність ключових підприємств роздрібною торгівлі за фінансовими показниками, включно з чистим доходом, прибутком і рентабельністю. Підтверджено доцільність застосування індексного методу, зокрема індексів сезонності, з метою виміру впливу сезонних коливань на обсяг імпорту найбільших товарних груп. Розраховано систему показників на основі індексів сезонності: амплітуда коливань; середнє лінійне та середнє квадратичне відхилення з метою вимірювання дії сезонних коливань. Результати дослідження можуть бути корисними для керівників підприємств роздрібною торгівлі, аналітиків та фахівців з управління для прийняття стратегічних рішень в умовах невизначеності.

Ключові слова: сезонні коливання, роздрібною торгівля, структура товарообороту, індекс сезонності, інструментарій.

Рис.: 6. **Табл.:** 4. **Формул:** 1. **Бібл.:** 12.

Славута Олена Іванівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та маркетингу, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова (вул. Червоногвардійська, 17, Харків, 61002, Україна)

E-mail: boderad@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3597-9816>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/ABH-2285-2020>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57226275637>

Матвєєва Наталя Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедри економіки та маркетингу, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова (вул. Червоногвардійська, 17, Харків, 61002, Україна)

E-mail: natalia.matveeva1604@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9220-5131>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/3369206>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57207760028>

Огурцов Максим Миколайович – магістрант кафедри економіки та маркетингу, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова (вул. Червоногвардійська, 17, Харків, 61002, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-3062-626X>

UDC 339:347.7

JEL: D81; F47; L81

Slavuta O. I., Matvieieva N. M., Ohurtsov M. M. Analytical Instruments for Management of Business Activity of Enterprise in Modern Conditions

The article studies the analytical instruments for managing the business activity of an enterprise in the context of modern challenges, in particular the military aggression of the Russian Federation against Ukraine. The emphasis is placed on the peculiarities of the functioning of the real sector of the economy in crisis conditions, characterized by the destruction of assets, shortage of skilled labor, rising prices for resources and interruptions in energy supply, which led to a decrease in the business activity index, falling to 41.0 in January 2024 compared to 45.7 in December 2023. The theoretical approaches to business activity management are considered through the prism of using modern analytical instruments. The main factors influencing the business activity of retail trade enterprises are analyzed, including turnover costs, turnover of goods, seasonal fluctuations and the structure of retail turnover. The theoretical basis of the study is supported by the analysis of modern conceptions of business activity management based on a system approach and integration of digital technologies. Particular attention is paid to monitoring the impact of external and internal factors and analyzing the seasonality of imports of products. Retail trade is defined as one of the most dynamic and stable areas of the Ukrainian economy, in which 37% of the total number of economic entities operates. The activities of key retail enterprises are characterized by financial indicators, including net income, profit and profitability. The expediency of using the index method, in particular seasonality indices, in order to measure the impact of seasonal fluctuations on the volume of imports of the largest commodity groups is confirmed. A system of indicators based on seasonality indices has been calculated: amplitude of fluctuations; mean linear and mean square deviation in order to measure the effect of seasonal variations. The results of the study can be useful for retail managers, analysts and management specialists to make strategic decisions in the face of uncertainty.

Keywords: seasonal fluctuations, retail trade, structure of turnover, seasonality index, instruments.

Fig.: 6. **Tabl.:** 4. **Formulae:** 1. **Bibl.:** 12.

Slavuta Olena I. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics and Marketing, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (17 Chornohlazivska Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: boderad@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3597-9816>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/ABH-2285-2020>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57226275637>

Matvieieva Natalia M. – PhD (Economics), Associate Professor, Head of the Department of Economics and Marketing, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (17 Chornohlazivska Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: natalia.matveeva1604@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9220-5131>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/3369206>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57207760028>

Ohurtsov Maksym M. – Master's Student, Department of Economics and Marketing, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (17 Chornohlazivska Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-3062-626X>

Через військову агресію РФ в Україну реальний сектор економіки України потерпає від руйнування активів підприємств, браку робочої сили, зростання цін на ресурси, перебоїв електропостачання та ін. Це призвело до зменшення рівня очікування ділової активності нижче нейтрального: у січні 2024 р. цей показник знизився до 41,0 порівняно з 45,7 у грудні 2023 р. [2]. Незважаючи на заподіяну шкоду, економіка країни продовжує здійснювати істотний вплив на глобальне економічне середовище, створюючи новітній організаційно-економічний механізм функціонування.

Своєчасний аналіз і моніторинг діяльності підприємства є важливими для виявлення невідповідних ситуацій і негайного реагування на них. Vera-Baquero A., Colomo-Palacios R., Molloy O. [11] запропонували використовувати для моніторингу ділової активності хмарну архітектуру, яка застосовує технологію великих даних для підтримки аналізу ефективності в будь-якій бізнес-сфері, своєчасно і з низькими витратами.

Ступінь досконалості, якого може досягти підприємство, значною мірою залежить від потоку бізнес-процесів, які здійснює підприємство. Lam C. Y., Ip W. H., Lau C. W. [9] пропонують використовувати кількісні методи, які на відміну від якісних методологій, що широко використовуються для аналізу бізнес-процесів, мають вищу надійність результатів. Модель, запропонована авторами, передбачає використання суміжної матриці для емпіричного виявлення неефективного та неефективного циклу діяльності.

Аналіз ключових факторів розвитку малих і середніх підприємств, здійснений Ongbali S. зі співавторами [10] за допомогою методу головних компонент, визначив критичні змінні, що впливають на розвиток підприємств. Ці змінні, зокрема,

включають: систему бізнес-інформації, логістичні витрати, інформаційні технології, культурні зміни, технічні ноу-хау. Підприємствам необхідно розпочати вдосконалення процесів для підвищення ефективності діяльності шляхом вирішення проблем, пов'язаних із критичними змінними.

Серед вітчизняних науковців питанням щодо управління діловою активністю присвячені праці Білика М., Ковальова В., Савчука Ю. та ін. Так, Адонін С., Калашнікова Ю., Смолянський А. [1] відмічають потребу в розробці якісних та обґрунтованих аналітичних процедур шляхом поєднання теоретичних знань та емпіричного досвіду. Такий аналіз дозволить оцінити динаміку та причини коливань підприємницької діяльності.

Проблеми аналітичного забезпечення в системі стратегічного менеджменту розглянуто в роботах Гудзинського О., Куцика П., Романчикова В. та ін. Зокрема, Гайбура Ю. пропонує для прогнозування основних показників фінансових результатів підприємства застосовувати метод експоненційного згладжування [3]; Воробйова С. [4] розробила методику точкового реінжинірингу бізнес-процесів та побудувала спіральну модель комерційного підприємства відповідно до типу функціонування.

Методологічні підходи до формування методики аналізу фінансових показників для торговельних підприємств висвітлюються такими відомими фахівцями, як Баканов М., Чумаченко М., Мисака Г. та ін. Коцеруба Н., Лагдан А. [5] відмічають необхідність аналізу показників підприємств з урахуванням макро-, мезо- та макрорівнів; Мисака Г. [6] дійшла висновків про необхідність стандартизації методики тематичного аналізу витрат обігу торговельного підприємства.

Метою статті є виявлення наявного стану ділової активності в найбільшій сфері економічної

діяльності; визначення перспективних шляхів удосконалення аналітичної діяльності в цій сфері.

Однією з найбільш перспективних і динамічних економічних сфер в Україні є роздрібна торгівля, що підтверджується її лідерством за кількістю суб'єктів господарської діяльності – 747 425 од., що складає 37% від їх загальної кількості (рис. 1).

Це не лише найбільший сегмент економіки за кількістю суб'єктів, але також й ключовий для забезпечення робочих місць і поліпшення умов для розвитку малих і середніх підприємств та сприяння внутрішньому споживачеві. Burinskienė A., Pipirienė V. [7], проаналізувавши наукові публікації, опубліковані в Oxford University Press, Cambridge University Press, Harvard University Press, Springer, E. Sharpe, Routledge та ін., виявили, що лише 0,44% авторів аналізують діяльність торговельних підприємств і розвиток торговельного сектора. Науковці розглянули методи дослідження, що використовуються для аналізу ефективності діяльності підприємств і запропонували використовувати географічне розташуванням як основу для порівняння торговельних підприємств.

Роздрібна торгівля виступає важливим показником економічної стабільності, адже через цей сектор проходить значна частина грошових операцій. У періоди економічної кризи або зростання ринок швидко відображає зміни в доходах населення. Тому інвестиції в роздрібну торгівлю можуть бути

надійними, оскільки попит на основні товари залишається стабільним навіть в умовах економічної нестабільності.

Такий вид економічної діяльності, як роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами (47.11 за КВЕД), є однією з найбільш значущих сфер української економіки та займала провідні позиції за обсягами виручки у 2023 р. Ця галузь об'єднує найбільших ритейлерів країни, таких як ТОВ «АТБ-Маркет» і ТОВ «Сільпо-Фуд», які не лише формують значну частку ринку, але й здійснюють значний вплив на зайнятість населення, споживчий попит і економічну стабільність країни загалом.

Крім того, роздрібна торгівля стимулює розвиток суміжних галузей: логістики, інформаційних технологій, маркетингу, реклами тощо. Це сприяє створенню нових робочих місць та економічному зростанню в інших секторах. Інноваційні рішення, зокрема автоматизація, CRM-системи, Big Data, аналітика, дозволяють компаніям ефективніше управляти ланцюгом постачань, оптимізувати витрати та краще розуміти потреби споживачів.

З метою виявлення тенденцій зміни ефективності діяльності було обрано десять найбільших за отриманим у 2023 р. доходом підприємств (табл. 1).

Лідером серед зазначених підприємств у 2023 р. є ТОВ «АТБ-Маркет» з розміром чистого доходу

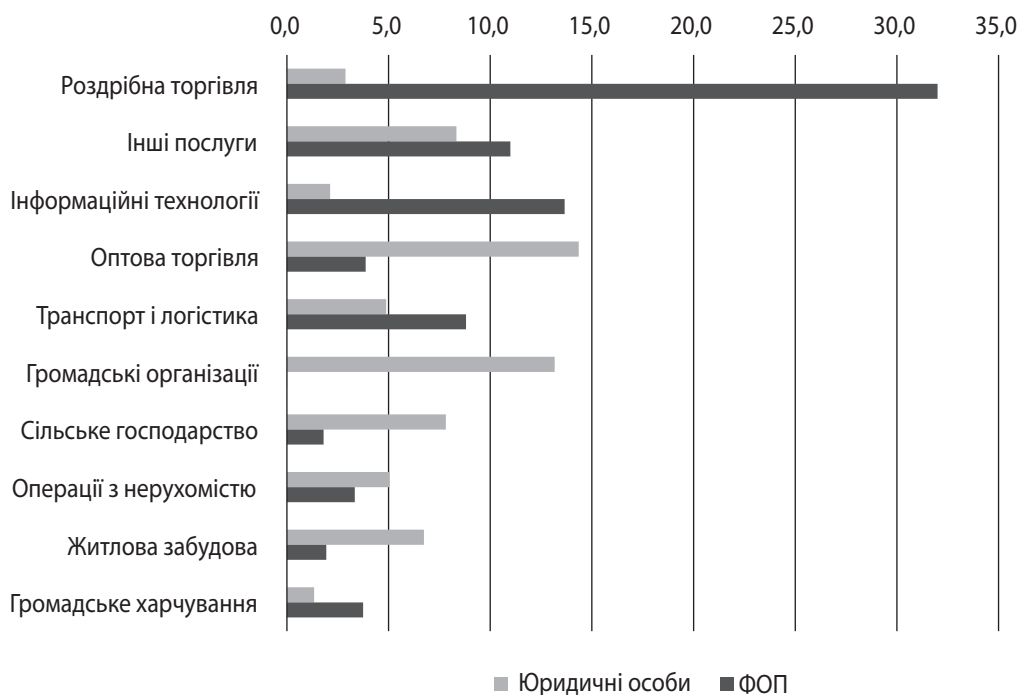

Рис. 1. Рейтинг видів економічної діяльності за кількістю суб'єктів господарювання у 2023 р.

Джерело: побудовано авторами за даними [12].

Фінансові показники найбільших підприємств роздрібної торгівлі України у 2023 р.

Підприємство	Чистий дохід, млрд грн	Чистий прибуток, млн грн	Чиста рентабельність товарообороту, %
ТОВ «АТБ-Маркет»	181,1	-450,4	-0,25
ТОВ «Сільпо-Фуд»	84,7	-1850,9	-2,19
ТОВ «Фора»	29,5	14,1	0,05
ТОВ «Метро Кеш енд Кері Україна»	25,6	-422,6	-1,65
ТОВ «Новус Україна»	23,6	-310,6	-1,32
ТОВ «Омега»	17,5	141,8	0,81
ТОВ «Фудком»	17,2	310,6	1,81
ПП «Таврія Плюс»	12,4	189,1	1,53
ТОВ «Ашан Україна Гіпермаркет»	11	-915,9	-8,33
ТОВ «Волиньтабак»	10,3	8,2	0,08

Джерело: складено авторами за даними [12].

181 млрд грн. Ця компанія отримала найбільший дохід не тільки серед підприємств роздрібної торгівлі, а й серед інших видів діяльності. Незважаючи на найбільшу величину доходу, вперше з 2019 р. ТОВ «АТБ-Маркет» отримало збиток 0,25%. ТОВ «Сільпо-Фуд» є збитковим третій рік поспіль і у 2023 р. вийшло на рівень збитків 2021 р. – 1,9 млрд грн. Найвищий рівень збитковості спостерігається на ТОВ «Ашан Україна Гіпермаркет» – 8,33%.

Більшості компаній вдалося зберегти постійне зростання доходів протягом 2021–2023 рр. (рис. 2). Дві компанії досягли зростання доходів на понад 50% – ТОВ «Волиньтабак» і ТОВ «Фора». ТОВ «Волиньтабак» є єдиною компанією, чий дохід зростає з наростаючими темпами.

Таким чином, найбільший вплив на формування фінансового результату підприємств роздрібної торгівлі здійснюють витрати, серед яких специфічним видом даної сфери є витрати обігу. За умов ефективного формування темп їх зростання менше темпу зростання товарообороту.

Найбільший вплив на розмір витрат обігу здійснюють склад і структура роздрібного товарообороту, особливо у сфері реалізації продовольчих товарів. [6]. Поглиблений аналіз витрат обігу доцільно здійснювати за товарними групами, що потребує розширення аналітичної діяльності на підприємстві та додаткових витрат [5]. Одним із аналітичних прийомів може стати аналіз сезонних коливань різних товарних груп, особливо найбільших.

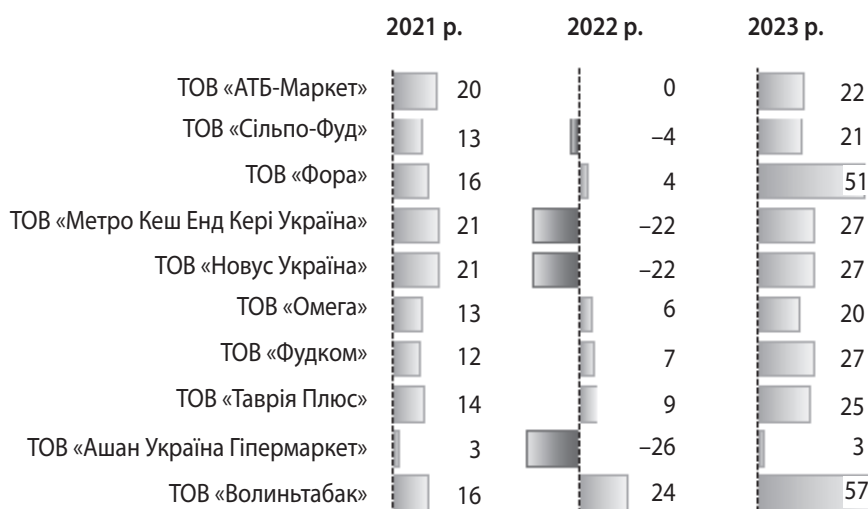

Рис. 2. Відносний приріст чистого доходу найбільших підприємств роздрібної торгівлі України у 2023 р., %
Джерело: побудовано авторами за даними [12].

За даними Держстату України, найбільшу частку в структурі товарообороту протягом 2017–2021 рр. займали алкогольні напої (15,2%) та м'ясо і м'ясні продукти (11,1%). Висока частка алкогольних напоїв може пояснюватися як стабільним попитом на ці товари, так і значною часткою імпоротної продукції, яка зазвичай дорожче. Водночас, м'ясо та м'ясні вироби є основним джерелом білка в харчуванні українців, що робить цю категорію товарів важливою з точки зору харчової безпеки країни.

На рис. 3 наведено дані щодо обсягів міжнародної торгівлі України алкогольними напоями.

Спостерігається значна відмінність у обсягах імпорту та експорту алкогольною продукцією в

Україні. Найбільший обсяг імпорту було зафіксовано у грудні 2021 р. – він становив 38,9 млн дол. США, тоді як експорт за цей самий період склав лише 9,6 млн дол. США. Найменший обсяг імпорту був у травні 2020 р. (3,9 млн дол. США), а найбільший експорт – у листопаді 2019 р. (10,2 млн дол. США). Дана інформація свідчить про значне коливання обсягу міжнародної торгівлі алкогольною продукцією протягом аналізованого періоду.

На рис. 4 зображено дані щодо обсягів експорту та імпорту м'ясної продукції в Україні.

Обсяг міжнародної торгівлі за цією товарною групою значно менше і характеризується зростанням експортних операцій у 2019–2021рр. Так,

Млн дол. США

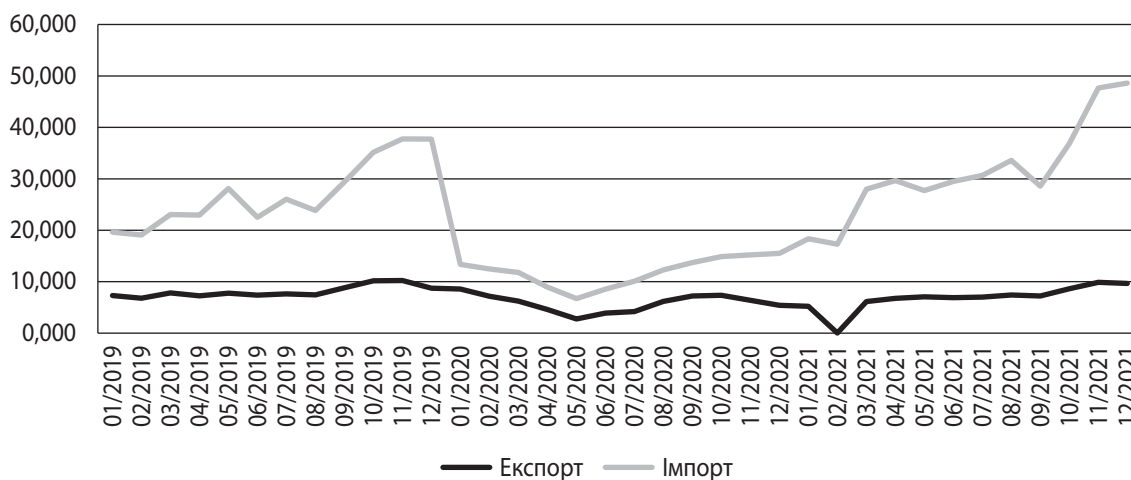

Рис. 3. Експорт та імпорт алкогольної продукції в Україну у 2019–2021 рр., млн дол. США

Джерело: розраховано авторами за даними [8].

Млн дол. США

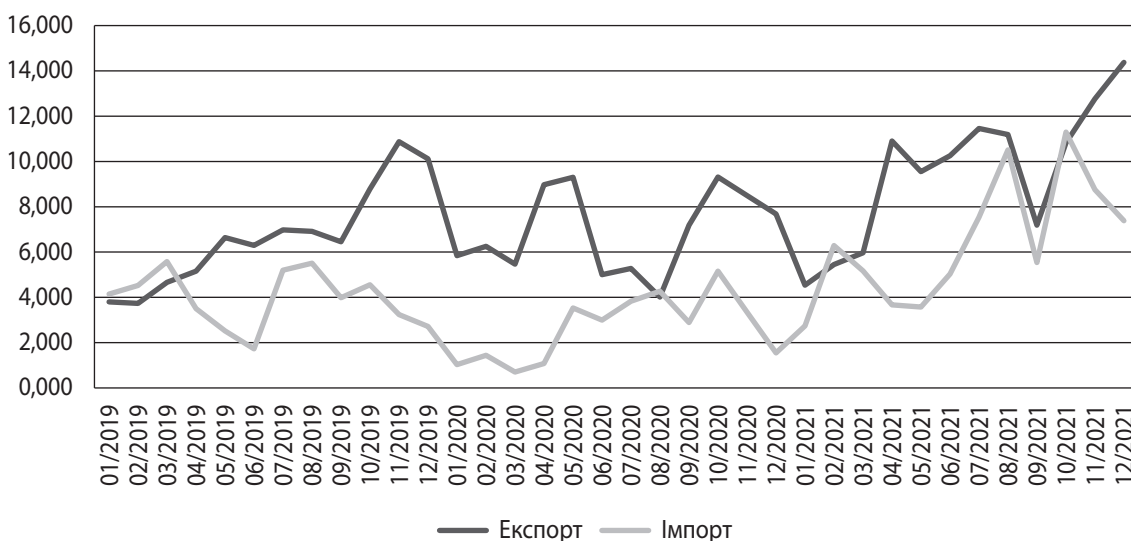

Рис. 4. Експорт та імпорт м'ясної продукції в Україну у 2019–2021 рр., млн дол. США

Джерело: розраховано авторами за даними [8].

у січні 2019 р. експорт складав 3,8 млн дол. США, а в грудні 2021 р. він зріс до 14,4 млн дол. США. В імпорті також спостерігається значне зростання у 2021 р. – у жовтні та листопаді імпорту сягнув 11,3 і 8,8 млн дол. США відповідно.

З урахуванням значних змін обсягів імпорту в різні місяці року виникає необхідність вивчення сезонності даного процесу. Аналіз індексу сезонності за місяцями дає змогу побачити, як змінюється активність протягом року. Для оцінки коливань у різні сезони буде використано індекс сезонності (I_s), який обчислюватиметься за формулою:

$$I_s = \frac{\bar{y}_i}{\bar{y}_0} \cdot 100, \quad (1)$$

де \bar{y}_0 – середньомісячна величина імпорту за весь період;

\bar{y}_i – середня величина імпорту за i -й місяць.

Дані щодо величини імпорту алкогольної продукції в Україну наведено в *табл. 2*.

Представлені дані свідчать, що в обсягах імпорту алкогольної продукції відбуваються значні як річні, так і сезонні коливання. Спостерігається поступове зростання середньорічної величини протягом року, починаючи з січня, коли від'ємне відносне відхилення є найбільшим і складає 39,1%. У грудні розмір імпорту складає найбільшу середньомісячну величину – 26,0 млн дол. США, що перевищує середньорічну величину на 57,1 %.

Результати обчислення індексу сезонності наочно представлено на *рис. 5*.

З аналізу індексу сезонності імпорту алкогольної продукції за місяцями бачимо, що найнижчі значення індексу сезонності припадають на зимові місяці – січень (60,9%) і лютий (70,2%). Це означає, що на початку року активність знижена на 30–40% відносно середнього річного рівня. З березня по вересень спостерігається поступове зростання індексу сезонності. У березні індекс становить 85,9%, у травні досягає 90,5%, а в липні та серпні наближається до середнього рівня (96,6% і 98,0% відповідно). Найвищі значення індексу сезонності спостерігаються восени і взимку – з жовтня по грудень. У жовтні індекс сезонності сягає 122,3%, а в листопаді та грудні – максимальних значень у 149,2% та 157,1% відповідно.

У *табл. 3* наведено дані щодо обсягу м'ясної продукції в Україну у 2019–2021 рр.

За даними *табл. 3* видно, що в обсягах імпорту м'ясної продукції відбуваються значні як річні, так і сезонні коливання. Порівняно з 2019 р. значно збільшився середньорічний обсяг імпорту у 2021 р. – в 1,7 разу. Значні відхилення в той чи інший бік відбувались в січні – 1,7 млн дол. США, квітні – 1,6 млн дол. США, серпні – 2,4 млн дол. США та жовтні – 2,7 млн дол. США.

Результати обчислення індексу сезонності щодо імпорту м'ясної продукції наочно представлено на *рис. 6*.

Таблиця 2

Обсяг імпорту алкогольної продукції в Україну у 2019–2021 рр., млн дол. США

Місяць	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Середнє значення	Відхилення	
					абсолютне	відносне, %
Січень	12,32	4,79	13,13	10,08	-6,48	-39,1
Лютий	12,30	5,29	17,27	11,62	-4,93	-29,8
Березень	15,24	5,58	21,85	14,22	-2,33	-14,1
Квітень	15,70	4,35	22,91	14,32	-2,23	-13,5
Травень	20,35	3,96	20,66	14,99	-1,57	-9,5
Червень	15,13	4,65	22,60	14,13	-2,43	-14,7
Липень	18,40	5,91	23,64	15,99	-0,57	-3,4
Серпень	16,41	6,11	26,17	16,23	-0,32	-2,0
Вересень	20,55	6,48	21,35	16,13	-0,43	-2,6
Жовтень	24,98	7,52	28,24	20,25	3,69	22,3
Листопад	27,51	8,81	37,78	24,70	8,15	49,2
Грудень	28,98	10,10	38,94	26,01	9,45	57,1
Середнє значення	18,99	6,13	24,55	16,55		

Джерело: розраховано авторами за даними [8].

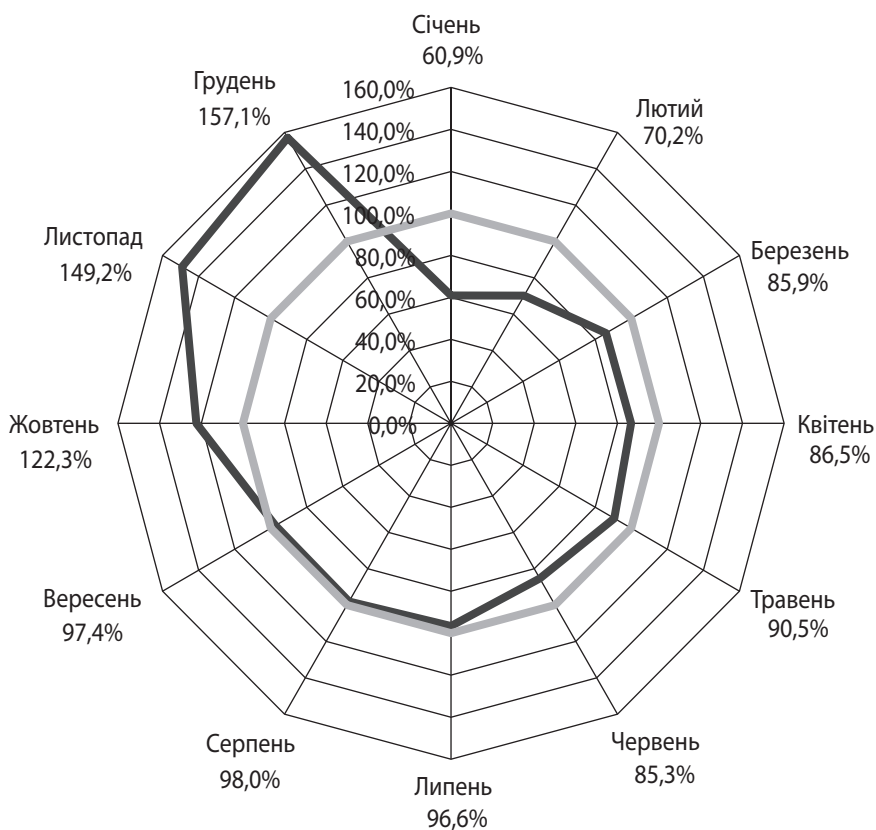

Рис. 5. Індекс сезонності імпорту алкогольної продукції в Україну, %

Джерело: розраховано авторами.

Таблиця 3

Обсяг імпорту м'ясної продукції в Україну у 2019–2021 рр., тис. дол. США

Місяць	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Середнє значення	Відхилення	
					абсолютне	відносне, %
Січень	4 146	1 029	2 738	2 638	-1 710	-39,3
Лютий	4 524	1 439	6 288	4 084	-264	-6,1
Березень	5 582	701	5 171	3 818	-530	-12,2
Квітень	3 502	1 076	3 671	2 750	-1 598	-36,8
Травень	2 518	3 530	3 573	3 207	-1 141	-26,2
Червень	1 728	2 997	5 033	3 253	-1 095	-25,2
Липень	5 197	3 828	7 540	5 521	1 173	27,0
Серпень	5 507	4 269	10 514	6 763	2 415	55,6
Вересень	3 987	2 891	5 538	4 138	-210	-4,8
Жовтень	4 557	5 158	11 299	7 004	2 657	61,1
Листопад	3 241	3 353	8 754	5 116	768	17,7
Грудень	2 714	1 548	7 385	3 883	-465	-10,7
Середнє значення	3 934	2 652	6 459	4 348		

Джерело: розраховано авторами за даними [8].

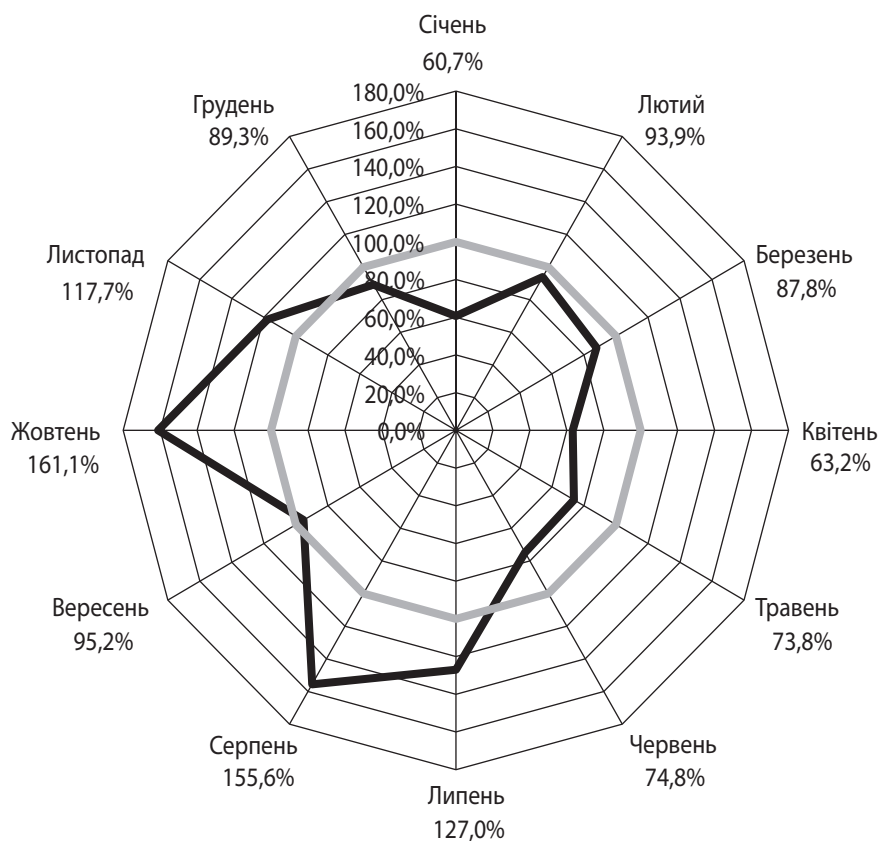

Рис. 6. Індекс сезонності імпорту м'ясної продукції в Україну, %

Джерело: розраховано авторами.

Аналіз індексу сезонності імпорту м'ясної продукції в Україні за місяцями демонструє коливання попиту й активності на ринку протягом року. Найнижчі значення індексу спостерігаються в січні (60,7%) та квітні (63,2%). У лютому – 87,8%. У травні та червні рівень імпорту дещо підвищується (73,8% і 74,8% відповідно). Літні та осінні місяці демонструють найвищі значення індексу. Зокрема, у липні індекс досягає 127%, а в серпні та жовтні фіксуються найвищі рівні імпорту – 155,6% і 161,1% відповідно. У листопаді та грудні індекс сезонності знижується, хоча все ще залишається-

ся відносно високим (117,7% у листопаді та 89,3% у грудні).

Узагальнювальні характеристики сезонних коливань обраних товарних груп наведено в *табл. 4*.

Таким чином, розрахунки характеристик сезонності свідчать про сезонний характер імпорту алкогольної та м'ясної продукції. Цей процес характеризується значною амплітудою коливань – близько 100%. Зміна значень щомісячних показників може сягати понад 25%.

Дослідивши характер імпорту важливих торговельних груп, слід зазначити, що для забез-

Таблиця 4

Показники сезонних коливань імпорту алкогольної та м'ясної продукції

Показник	Формула розрахунку	Алкогольна продукція	М'ясна продукція
Амплітуда (розмах) варіації	$R = I_{\max} - I_{\min}$	96,2	100,4
Середнє лінійне відхилення	$l = \frac{1}{12} \sum I - 100 $	21,4	26,9
Середнє квадратичне відхилення	$\delta = \sqrt{\frac{1}{12} \sum (I - 100)^2}$	27,8	32,2

Джерело: розраховано авторами.

печення підвищення ефективності діяльності підприємств роздрібною торгівлі необхідним є моніторинг зовнішніх, внутрішніх економічних факторів і сезонних компонент на постійній основі. Коригування планів закупівлі продукції на індекси сезонності дадуть можливість спрогнозувати коливання обсягів реалізації, що забезпечить сталий розвиток торговельного підприємства.

Аналіз фінансових показників найбільших підприємств роздрібною торгівлі виявив проблему високих витрат обігу, які негативно впливають на рентабельність. Дослідження підкреслює важливість застосування сучасного аналітичного інструментарію для підвищення ефективності управління діловою діяльністю. Одним із ключових факторів успішного управління діловою активністю є врахування сезонних коливань попиту. Оптимізація розподілу ресурсів та виробничих планів відповідно до показників сезонності дозволяє мінімізувати витрати на закупівлю імпортованих товарів. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Адонін С. В., Калашнікова Ю. М., Смолянський А. А. Управління діловою активністю підприємства в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2021. № 12. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.12.88
2. Бізнес погіршив оцінки результатів своєї діяльності – підсумки опитування підприємств у січні. *Національний банк України*. 01.02.2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/biznes-pogirshiv-otsinki-rezultativ-svoyeyi-diyalnosti--pidsumki-opituvannya-pidpriyemstv-u-sichni>
3. Гайбура Ю. А. Аналітичний інструментарій управління фінансовими результатами підприємства в умовах кризи. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.5.103
4. Воробйова С. І. Аналітичний інструментарій точкового реінжинірингу бізнес-процесів комерційного підприємства. *Економічний простір*. 2022. № 182. С. 51–60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/182-7>
5. Коцеруба Н. В., Лагдан А. В. Аналіз реалізації товарів та витрат підприємств роздрібною торгівлі. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2017. № 1. С. 65–69. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/pdfbase/2017/2017_1/jrn/pdf/16.pdf
6. Мисака Г. В. Аналітичний інструментарій управління витратами обігу підприємств торгівлі в умовах невизначеності. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія «Економіка та управління»*. 2021. № 1. С. 103–111. DOI: <https://doi.org/10.54929/pmt-issue1-2021-14>

7. Burinskienė A., Pipirienė V. The Comparison of Trade Enterprises. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2014. Vol. 110. P. 267–275. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.12.870>
8. UN ComtradeDatabase. URL: <https://comtradeplus.un.org/>
9. Lam C. Y., Ip W. H., Lau C. W. A business process activity model and performance measurement using a time series ARIMA intervention analysis. *Expert Systems with Applications*. 2009. Vol. 36. Iss. 3. Part 2. P. 6986–6994. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.eswa.2008.08.027>
10. Ongbali S., Omotehinse S., Adams C. O. et al. Analysis of the key factors for small and medium-sized enterprises growth using principal component analysis. *Heliyon*. 2024. Vol. 10. Iss. 13. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e33573>
11. Vera-Baquero A., Colomo-Palacios R., Molloy O. Real-time business activity monitoring and analysis of process performance on big-data domains. *Teleomatics and Informatics*. 2016. Vol. 33. Iss. 3. P. 793–807. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tele.2015.12.005>
12. Каталог компаній України. *YC Market*. URL: <https://catalog.youcontrol.market/>

REFERENCES

- Adonin, S. V., Kalashnikova, Yu. M., and Smolianskyi, A. A. "Upravlinnia dilovoiu aktyvnistiu pidpriyemstva v suchasnykh umovakh" [Management of Business Activity of the Enterprise in Modern Conditions]. *Efektynna ekonomika*, no. 12 (2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.12.88
- "Biznes pohirshyv otsinky rezultativ svoiei diialnosti – pidsumky opytuvannya pidpriyemstv u sichni" [Business Has Worsened the Assessment of the Results of Its Activity – the Results of the Survey of Enterprises in January]. *Natsionalnyi bank Ukrainy*. February 01, 2024. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/biznes-pogirshiv-otsinki-rezultativ-svoyeyi-diyalnosti--pidsumki-opituvannya-pidpriyemstv-u-sichni>
- Burinskiene, A., and Pipiriene, V. "The Comparison of Trade Enterprises". *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, vol. 110 (2014): 267–275. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.12.870>
- Haibura, Yu. A. "Analitichnyi instrumentarii upravlinnia finansovymi rezultatamy pidpriyemstva v umovakh kryzy" [Analytical Tools of Management of Financial Results of the Enterprise in the Condition of Crisis]. *Efektynna ekonomika*, no. 5 (2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.5.103
- "Kataloh kompanii Ukrainy" [Catalog of Companies of Ukraine]. *YC Market*. <https://catalog.youcontrol.market/>
- Kotseruba, N. V., and Lahdan, A. V. "Analiz realizatsii tovariv ta vytrat pidpriyemstv rozdrubnoi torhivli" [Analysis of Goods and Expenses Retailers]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia «Ekonomiczni nauky»*, no. 1 (2017): 65–69.

http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/pdf-base/2017/2017_1/jrn/pdf/16.pdf

Lam, C. Y., Ip, W. H., and Lau, C. W. "A business process activity model and performance measurement using a time series ARIMA intervention analysis". *Expert Systems with Applications*, part 2, vol. 36, no. 3 (2009): 6986-6994.

DOI: <https://doi.org/10.1016/j.eswa.2008.08.027>

Mysaka, H. V. "Analitichniy instrumentarii upravlinnia vytratamy obihu pidpriemstv torhivli v umovakh nevyznachenosti" [Analytical Tools of Trade Enterprises' Costs Management under Conditions of Uncertainty]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya «Ekonomika ta upravlinnia»*, no. 1 (2021): 103-111.

DOI: <https://doi.org/10.54929/pmt-issue1-2021-14>

Ongbali, S. et al. "Analysis of the key factors for small and medium-sized enterprises growth using prin-

cipal component analysis". *Heliyon*, vol. 10, no. 13 (2024).

DOI: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e33573>

UN ComtradeDatabase. <https://comtradeplus.un.org/>

Vera-Baquero, A., Colomo-Palacios, R., and Molloy, O.

"Real-time business activity monitoring and analysis of process performance on big-data domains". *Telematics and Informatics*, vol. 33, no. 3 (2016): 793-807. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tele.2015.12.005>

Vorobiova, S. I. "Analitichniy instrumentarii tochkovoho

reinzhyrinirihu biznes-protsesiv komertsiiinoho pid-

priemstva" [Analytical Toolkit for Point Re-Engi-

neering of Business Processes of a Commercial En-

terprise]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 182 (2022): 51-60.

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/182-7>

УДК 338.46:640.4+338.48]:502.15:502.131.1

JEL: L83; Q01; Q57; Z32

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-12-170-181>

ЕКОЛОГІЧНІ РІШЕННЯ В ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ ЯК СКЛАДОВА КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

©2024 ГАПОНЕНКО Г. І., ПИСАРЕВСЬКИЙ М. І., ШАМАРА І. М.

УДК 338.46:640.4+338.48]:502.15:502.131.1

JEL: L83; Q01; Q57; Z32

Гапоненко Г. І., Писаревський М. І., Шамара І. М. Екологічні рішення в індустрії гостинності як складова концепції сталого розвитку

У статті розглянуто роль екологічних рішень у розвитку індустрії гостинності як важливої складової концепції сталого розвитку. Метою статті є визначення перспектив впровадження екологічних рішень в індустрії гостинності України як складової концепції сталого розвитку. Досягнення зазначеної мети обумовило необхідність вирішення таких завдань: визначити ключові екологічні проблеми в готельній індустрії та ресторанному бізнесі; дослідити впровадження екологічних рішень в індустрії гостинності; розробити рекомендації щодо інтеграції екологічних практик у діяльність підприємств індустрії гостинності. Для досягнення мети дослідження застосовано такі методологічні підходи: системний підхід, в межах якого індустрія гостинності розглядається як частина глобальної системи, що має взаємозв'язок із соціально-економічними та екологічними компонентами сталого розвитку; порівняльний аналіз, завдяки якому аналізуються екологічні рішення, реалізовані в індустрії гостинності різних країн, з метою виявлення найкращих практик і можливостей їх адаптації в сферу гостинності України. У статті проаналізовано основні принципи екологізації діяльності готельно-ресторанного бізнесу, включно з енергоефективністю, управлінням відходами, зменшенням споживання ресурсів та впровадженням інноваційних технологій. Особливу увагу приділено міжнародним практикам у сфері сталого розвитку. Наведено приклади успішних екологічних ініціатив в Україні та світі, які демонструють ефективність відповідального природокористування. Акцентовано увагу на важливості інтеграції екологічних підходів для забезпечення конкурентоспроможності підприємств гостинності, збереження природних ресурсів та підтримки соціально-економічного розвитку регіонів. Зроблено висновок, що створення екологічних закладів розміщення та харчування має значний потенціал для розвитку туристичної індустрії України та сприяє досягненню цілей сталого розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток, екологічні стартапи в індустрії гостинності, екологічні заклади розміщення, екологічні ресторани.

Рис.: 2. Табл.: 7. Бібл.: 8.

Гапоненко Ганна Ігорівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майdan Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: a.i.gaponenko@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8998-4795>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/AAZ-7760-2020>

Писаревський Микола Ілліч – кандидат економічних наук, доцент, директор Навчально-наукового інституту «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (майdan Свободи, 6, Харків, 61022, Україна)

E-mail: pisarevskiy@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3981-5149>

Шамара Ірина Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майdan Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: shamara@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2431-9185>